

Twenne stora svenska herrars rese-beskrifning, ifrån Cypern till Asien, För...

Höpken, Carl Fredrik von,

57 D Br.

HÖPKEN, C. F. VON, & CARLSON, F.
Ewenne

Res.
Asiat.
(180)

Stora Swenska Herrars

Rese-Beskrifning,

IFrån

Cypern till Asien, Förlofwade
Landet, Jerusalem och Christi
Graf,

Femte

Andra märkwärdiga Orter och namnfur-
niga ställen.

U d d e w a l l a,
Tryckt hos And. Johnson, 1831.

1831

John C. Smith

John C. Smith

1831

John C. Smith

1831

1831

John C. Smith

John C. Smith

Kort Beskrifning om Resan ifrån Cypern till Jerusalem.

Sedan wi hade gjort oss noggsamt underrättade om Cyperns tillstånd, handel och märkwärdigheter, begåfwo wi oss på resan derifrån den 16 Juli 1733 med ett Franskt fartyg, en så kallad Barque, hwilket war besfraktadt att gå till Seide, St: Jean d'Acree och Jassa, och kommo med en god wind den andra dagen om aftonen till Seide, som war i fordna dagar, under namn af Sidon, ganska bekant.

Denna Stad är belägen wid sjön, och är landet deromkring ganska fruktbart och angenämt. Man ser der ännu utan för staden lemmingar af gamla Sidon, som bära noggsamt vittnesbörd om dess fordna präktiga byggnad och storlek. Kastellet ligger på en ö, hwarifrån man hafwer tillgång till staden, förmedelst en kostbar Bro. Längre uti sjön synas andra små öar, hwarest de Europeiska skeppen komma till ankars, men på ett farligt ställe, isynnerhet wintertiden, emedan det är öppet för alla wäder. Seides alster äro Bomul, Silke och Ull. Fransoserne och Engländerne drifwa handel på den orten, men mest de förre, af hwilka ett wackert antal hafwa här satt sig neder, nemligen en Konsul och 12 andra hus. Araberne härja och plundra ganska mycket i Landet här omkring och föröfwa stort sjelfswäld, ja så, att de ofta komma allt intill sjelfwa stadsportarne. Dersföre är och det rätt farligt att resa landwägen. Wi bestöto allt dersföre så mycket snarare att fortsätta vår re-

sa widare med vårt fartyg, som wi likwäl fingo se S:t
 Jean d'Acree och det bekanta Carmels berg, hwilket är
 allt det, som är märkwärdigt i denna negden. Wi an-
 kommo till Acree den 15 Juli, sedan wi varit allenast
 en natt under wägen ifrån Seide. Denna stad är också
 belägen wid sjökanten, och kallades i forna tider Ptolo-
 mais. Ridbarne af Johanniter-Orden hafwa länge in-
 nehafst honom, i hwilkas tid han varit wäl bebyggd och
 befästad. Man ser der ännu lemmingar af Stormästas-
 rens Palats och 30 Kyrkor. Nu för tiden är ganska
 litet öfrigt af des forna kostbara byggnad. Ett fyrkan-
 tigt torn är nu allt det fästningswerk, som der är till
 finmandes, och om Europeerne intet der satt sig neder,
 hwilka uppehölo Staden, så skulle han snart lemmas
 tom och öde; de bo uti 2:ne Kaner, hwilka äro stora hus,
 indelte i många serskildta wåningsrum för åtskillige släg-
 ter, under hwilka hwar och en hafwa des nödiga för-
 rådshus. Denna ortens försälningsswaror äro som i
 Seide, Bomull, Silke och Ull. Nära wid Staden ligger
 det bekanta Carmels Berg, hwarest är ett berömt Klostet,
 Karmeliter-Munkarne tillhörigt, som de Catholske berät-
 ta att Elias har först uppbyggt, när han insticktade den-
 na Orden. De hafwa varit twungne för några år se-
 dan att öfwerigifwa och lemna detsamma, emedan Ara-
 berne gjorde dageligen anfall på dem. Man beser der
 twenne grottor; den ena bär namn af Profeten Elias,
 hwarest han, som det berättas, skall hafwa underwist
 sina Lärjungar, och den andra säges hafwa varit Elises,
 wid hwilken äro 2:ne Källror af ganska godt watten,
 som han skall låtit uppspringa utur jorden. Detta Berg
 är en del af Berget Libanon, och är nu för tiden i en

Emirs besittning, hvilken betalar derföre åt Turkiska Kejsaren årlig skatt af 12 Hästar.

Sedan wi uppehållit oss 2:ne dagar att bese desse orters märkvärdigheter, stego wi ånyo om bord den 22 Juli och ankommo den 24 dito om middagstiden till Jaffa. En båt ifrån Staden kom straxt emot oss att föra oss till lands, och till att aflasta skeppet, hvilket så wäl, som alla andra, intet kunde gå in i hamnen, som är ganska igenfylld och blifwer dagligen mer och mer farlig och obehwäm.

Jaffa kallades i fornda dagar Joppe, och war Jerusalem's sjöhamn, samt en ganska betydande Stad. Nu är han i ett uselt tillstånd, och leswa Innewånarne merendels af de Pilegrimer, som gå till Jerusalem, hwaraf om Påsktiden många ankomma. Eljest äro också här någre Söpsjuderier inrättade, hwarest den så widt berömda Jerusalem's Twäl göres, som är den förnämsta eller rättare sagt endaste Artiket af denna Stadens Handel. Turkiske Kejsaren håller der en Åga att fyra Staden: den samma fordrar af hwar Pilegrim 14 Spaniske Dalar i skatt, hwarföre han är förbunden att skaffa dem resestyg till Jerusalem, som består i en eländig Åsna, och ändå få de kanske ofta lof att gå till fots. Så snart wi kommo till lands, begåfwo wi oss till Munkarne, som kallas Heliga Landets Fäder, hvilka herbergerade i deras Kloster här, som i hela Landet, de Franska Pilegrimer. Klostret bebos här i Jaffa af 2:ne Munkar allenast, är mycket slätt och eländigt byggdt af jord och lera, men är berömdt derföre, att det står på det rummet, hwarest fordom det huset war, som Apostelen Petrus bebodde, och hwarest han såg den synen och uppenbarelsen, angående

ren och oren mat. Wi uppehöll oss allenast här en liden stund, på hwilken wi slöto köp med Munkarne, att för 80 Dukater specie föra oss begge fram till Jerusalem och tillbaka igen, fria från alla omkostningar och utgifter, och reste så strart beledsagade af vår Kapten samt en Munk till Rama, som ligger 4 mil derifrån belägen, på det wi om samma natten måtte komma fram till Jerusalem, icke allenast att undwika Arabernes anfall, hwilka i synnerhet om dagen uppehålla sig hoptals på wägen, utan också för den starka hettan skull, som gjorde nästan omöjligt till att resa om dagen. Hela wägen ifrån Jaffa till Rama ser man ett släckt fält uppsyllt med Dljotrån och Bomull. Wi gjorde denna resan, så wäl som ifrån Rama, till Jerusalem, på Åsnor, ganska uselt klädde, och hade wi redan i Cypern på våra wänners inrådande försedt oss med mycket släta och gemena kläder, hwilken försigtighet kom oss ganska wäl till pass, emedan wi eljest ofelbarligen hade blifwit röfwade. Wi annwälte oss äfwen i Rama hos Munkarne af samma Orden, som hafwa ett ganska wacker och stort Hospital att herbergera Pilgrimerne, byggdt på samma ställe, hwarest Nicodemi hus har stådt. Rama har warit i forðna tider starkt befäst, men blifwit sedan förstört, så att man nu för tiden ser mera förfallna murar än hus. Araberne kalla denna Staden Ramlah, och är strart utom Staden en stor Profetias graf, som kallas Lounam al Hafim, eller den wisa, hwilken af Muselmännerne hålles i stor wördnad, likaledes de 70 Profeters grafwar, som de säga wara här begrafne. Wi gingo ifrån Rama samma dag, kl. 11 om aftonen. En Arabisk Prins Selim (som tillsförene warit en stor fiende af de Christna,

7
men sedan han af Superioren i Rama blifwit af en
svår sjukdom botad, alltid wist sig emot dem mycket be-
någen) gaf oss nödig wakt för 6 Piastrar (ett mynt som
är ungefär lika med Swenska Spec. Miksdal:r.) som
Superioren på våra wagnar gaf honom. Wi gingo i 3
timmar i samma fält, och sedan wi hade gått förbi en
liten by, Lidda benämnd, som i fordna dagar warit myc-
ket märkwardig, i synnerhet för det underwerk Petrus
gjorde på Cneo, kommo wi uppå bergen, hwilka räckte
ända till Jerusalem. Wi gingo förbi det ställe, hwarest
berättas, att den gode Röswaren hade sin undslykt, när
han hade röswat på den förbigående vägen. När man
går igenom desse berg, är man förpliktad att betala 2 a
3 små utlagor, som Turkarne kalla Caffar. Vår Emir
eller Prins och ledsägare förde oss under en annan Emirs
tält, med hwilken han war i wänstap (ibland äro de i
frig med hwarannan,) hwarest wi blefwo väl emottagne
och med en skål mjölk undfagnade. Wi hwitade oss emot
dagningen uti ett stall, som förut warit en Kyrka, byggdt
på det ställe, hwarest det säges, att Jeremias blef i tu
sägader, och sedan fullföljde wi vår wäg, emellan 2:ne
berg i en dal, hwarest på ett ställe de wiste oss rummet,
der de mena att David slog ihjäl Goliath. På wänstra
handen lemnade wi berget Silo och Eknen, hwarest Jo-
hannes Döparen predikade, och sedan wi gått förbi måns-
ga förstörda Kyrkor, kommo wi änteligen till Jerusalem,
och gingo in i Staden igenom den Porten, som går till
Damaskus, hwilken kallades i fordna tider Esraims-por-
ten, och är den endaste, igenom hwilken en Europeisk
Christen får komma in. Man måste desutom begära
tillstånd af Paschan dertill, hwilken också väl låter betä-

la sig; men som vår Munk war skyldig att betala alla våra utgifter, så brydde wi oss ej stort derom; dock tro wi att han kom lindrigt ut dermed, emedan wi sågo så usle och fattige ut. Wi gingo till Klofret St. Sauveur kalladt, hwilket är Huswudklofret för alla som finnas i Levanten af den Orten. Uti hela landet är Savardian den förnämsta, han är alltid en Spanior, och har så mycken magt som en Biskop, jemmäl och frihet att göra Middare af Jerusalems-Orden, och helsas alltid Reverendissimus. Spanska Nationen har företrädet, emedan de mesta penningar, som här inslyta, komma ifrån Spanien, och bestiga sig årligen till ungefär 100,000 Piastrar. Wi öfwerlemnade de Befordringsbref, som wi hade till hwar och en af dem, och de upptogo oss ganska wäl. Sedan de hade efter wanligheten twättat och kytt våra fötter, frågade de, om wi kommo för andakt skull eller af nyfikenhet till denna orten, hwarpå då wisades hwad landsmän wi woro, samt att vår nyfikenhet ledt oss hit, gafs oss en Munk till att följa oss öfwerallt, och wisa allt hwad som war märkwärdigt. Wid detta Klofret är en stor och wacker Kyrka, hwars hwalf är af ett kosteligt inlagt arbete, och hwars huswudaltare af bara silfwer. Bemälte vår Ledfagare förde oss således först till Pilati hus, hwarest ännu i dag Paschan af Jerusalems bor. Den så kallade heliga Trappan, som war i detta Palats, och på hwilken Kristus gick neder med sitt Kors, har Kejsarinnan Helena bragt med sig till Rom, som ses än derstädes, intet långt från St Jean Lateran, hwarest wi sielfwe besedt henne och de många widspesser som derwid förfwas. Hon består af 18 trappsteg, och wördnaden, som de hafwa för bensaumna, wises

dermed, att de måste gå uppå knäna, utan att någon rör med fötterna derwid. När man kommer upp, är ett litet Kapell, hwarest albrig Måsan läses, sedan en Prest skall hafwa sedt om en natt, Englarna förrätta densamma, hwilket de inbilla folket, att de sedan derefter alltid hafwa fortfarit. Twenne Salar äro märkwärdige i detta Pilati hus, nemligen den, hwarest vår dyre Frälsare blef hudslängd, och den andra, hwarest han blef törnekrönt. Utur ett fönster af den senare Salen, kan man se Gården af Salomos Tempel, hwilken Turkarna hålla i stor wördnad och hafwa der deras förnämligaste Tempel, warandes der intet lofgifwit för någon Christen, att besöka densamma eller ens wända ansigtet dit åt. Wid detta Tempel är ännu ett annat byggt på det stället, hwarest Jungfru Maria blef förestäld i Tempel, som ännu kallas af de Christna La Chiesa della presentatione della Madonna. På en annan sida om Salomos Tempel ser man Dammen Berthesda ganska wäl bewarad med deß 5 trappsleg; men i stället för watten är den uppskydd med orentighet: de wiste oss icke långt derifrån stället, hwarest Herodis Palats stolat stådt. Sedan togo wi den wägen, som Christus gådt till Golgatha, hwilken kallas nu Sorgewägen, och sågo 1) en gammal Arkad (eller pelare med hwalf emellan), på hwilken säges, att Christus blef wist för folket, när Pilatus sade: Si Menniskan! och kallas denna Arkad dertfore ännu: Ecce Homo, som betyder: Se Menniskan! 2) Ett Kapell byggt på den platsen, hwarest vår käre Frälsares Moder då uade borrt, när hon såg Christus komma gåendes med korset. 3) Nife mannens och Lazari hus bredwid hwar-

andra, 4) Stället, hwarest Simon af Syrenen blef
 twungen att bära Christi kors. 5) Veronias hus, hwil-
 ken, som berättas, torkade swetten af vår Frälsares
 ansigte, när han gick förbi hennes hus. 6) Domporten,
 hwarigenom Christus blef utförder, hwilken har sitt namn
 deraf, att alla Domar blefwo der uppläste; den, som
 offentliggen kungjordes emot vår Herre Christus, slogs
 upp af Judarna på en pelare, som ses der ännu. Der-
 ifrån kommo wi till Golgatha Berg, på hwilket Kyrkan
 af heliga grafwen är byggd. Wid ingången måste man
 betala 24 Plasstrar åt Turkiska wakten, hwilket är en
 wanlig skatt för alla Pilegrimer; sedan har man frihet
 att gå derin så ofta man will. De derstädes bestinteliga
 märkwärdigheter, äro följande:

1) Wid ingången wises Smörjestenen, uppå hwil-
 ken de säga att Christi kropp blef smord med Mirrham
 Moe, förr än han wardt lagd i grafwen. Denna stenen
 är öfvertäckt med hwit marmor och instängd inom ett
 järngaller af 3 alnar, 21 tum långd och 11 tum
 bredd; der brinna dag och natt 12 lampor öfwer ho-
 nom.

2) Vägen till Christi Graf är på wensstra handen
 af ingången. Sjelfwa Grafwen är en liten kammare
 uthuggen utur Hälleberget och öfvertäckt med en stor
 Dome eller hwall. Dörren, som är till öster, är 2 al-
 nar hög och 1 aln 4 tum bred, så att att man måste
 böja sig, när man går derin. Kammaren är 3 alnar 1
 tum bred och 7 aln. 22 tum lång; och är höjden intet
 mer än 4 aln. 1 tum; der ses ett Stenbord, som berät-
 tas vara detsamma på hwilket Christus blef lagder och
 som nu är öfwerdragit med hwit Marmor, hwars tjock-

bef är 1 aln 4 tum, dess längd 2 aln. 23 tum och dess
 bredd 1 aln 8 tum, och brukas till Altare att läsa mäs-
 san uppå: här brinna beständigt 30 kostbara Lampor, af hvilka
 röken går igenom 3 hål, som äro öppne i hvalfwet. Wid
 ingången af Grafwen är 3) en sten 12 tum tjock och 18
 tum i fyrkant, på hvilken Engelen skolat sutit, hvars
 klarhet skrämd Pharisjeernes wakt, och som talte med
 Maria Magdalena och den andra Maria, när de kommo
 att bese Christi kropp; till äminnelse deraf är byggdt ett
 litet Kapell för grafwens dörr, som kallas Engelen's Ka-
 pell. 4) Längre fram åt norra sidan finner man en sten
 2 alnar öfwer medelpunkten, lagd på det stället hvar
 Kristus som en Trägårdsmästare uppenbarade sig för
 Maria Magdalena. 5) Uppenbarelse-Kapellet. Det kal-
 las sålunda, emedan på detta stället uppenbarade sig wår
 Frälsare åt sin Moder efter sin uppståndelse. De Latin-
 ske Munkarne läsa dageligen deras Mässa deruti, och
 hafwa bakom deras rum, hwarest de bo, så länge de för-
 rätta deras Gudstjenst i kyrkan, som bytes om hwar an-
 nan månad; deruti äro 2:ne Altare, bakom ett af hvil-
 ka ligger ett stort stycke af den Pelaren, hwarwid wår
 Frälsare blef bunden, när han blef hudslängd i Pilati
 hus. 6) Ett litet Kapell, som kallas Christi Fångelse,
 emedan han der blef instängd under den tiden, som Sol-
 daterne gräbde ett hål i jorden att sätta neder Korset uti.
 7) Ett annat Kapell byggt på det ställe hwarest de ka-
 stade lott och delte hans kläder fins emellan; intet långt
 derifrån går en trappa neder till en uti berget uthuggen
 ställe; på wensta handen wid det 10:de trappsteget är
 det så kallade 8) St. Helena Kapell, hwarest denna
 Kejsarinnan låg i sina böner, under hela den tiden de

sökte efter Christi kors. Der äro 4 marmorpelare, som alltid äro wåta af de fuktiga dunster, hwilka uppstå utur denna underjordiska platsen, men gör dock, att de Christne i Jerusalem inbilla sig, att dese pelare begråta ständigt Christi död. Ellofte trappsteget längre ned är 9) det stället, hwarest de funno Korset, Spikarne, Törnefronan och Spjutet hwarmed de öppnat Christi sida; der bredwid ser man också det stället, på hwilket de funno begge Köswarenas kors. Uti detta Kapell är att bese 10) ett stycke af en grå Marmorpelare, 1 aln hög och en half aln twert öfwer, kallad Pelaren af Improperere, på hwilken Christus satt när de törnefrönte honom. När man kom upp igen utur denna orten, och wille gå till Golgatha Berg, gif man förbi 11) ett Kapell, hwarest de stodo som bespottade vår käre Frälsare. Några steg derifrån finner man en liten trappa, som förer till Golgatha Berg. Der ses 12) ett Kapell, byggt på det stället, hwarest Abraham wille uppoffra sin Son Isak, kallad Isaks Kapell, som är uppbyggt utur sjelfwa Kyrfan. 13) Hwarest vår Herre Christus blef fastspikad på Korset, der brinna stadigt 30 Lampor. 14) Stället, hwarest Korset blef nedsatt i jorden; hålet är 18 tum djupt, med silfwer beslagit. På begge sidorna deromkring finnes de ställen, hwarest Köswarenas kors hafwa stådt. Den gode Köswarens är Norråt, och den andras Söderåt, så att den gode Köswaren, som wiste ett ångerfullt hierta, har skolat blifwit korsfäst på högra sidan om Christus. Der bredwid wistes 15) den Kemnan, som skedde i Berget, när Christus gaf upp Anden, och 16) den platsen, hwarest Johannes och Christi Moder stodo under Christi lidande. Utom dese ofwannämnde märk-

wärdigheter, beses här på Golgatha Berg 4 Grafwar, neml. 1) ett Kapell, som kallas Adams Kapell, byggdt af S:t Helena på det stället, hwarest de funnit denna wår första Faders hufwudskäl, hwarutaf Berget också har det namnet Hufwudskalleberget. Detta är af alla Österländningar en allmän antagen sats och kallas Berget derföre af nu warande Tyrer, Cranion eller Acranion. Turkarne hafwa ett mycket sällsynt skrifwit papper, som de kalla Kestaf Algiamy Giumah, skall wara ett samtal emellan Christus och Adam, och innehåller många besynnerliga saker. Österländningarne säga, att Melchisedech, som warit Sems son, skolat fört hit Adams kropp, hwilken Noak haft med sig i arken.

2) Ses här en Graf af en skön swart-rödd Marmor, som de gifwa ut för Melchisedechs Grafställe. 3) Och 4) ses här begge Brödernas Gothofridi Bovillon och Baldoini, Konungarnes af Jerusalem Grafwar. Josef af Arinathia egen Graf ses också bakom Christi Graf i Kyrkan, under jorden, hwilken han låtit gräfwä bakom wår Frälsare, emedan han hållit sig owärdig att ligga på samma ställe, hwarest deß Herre legat. Allt detta innehåller Kyrkan af Heliga Grafwen, som är ganska vordentelig för de många ställen, som de deruti welat innesluta. Undantagandes platsen, hwarest de funnit Christi kors, är Kyrkan merendels 35 aln. bred och 60 alnar lång: der äro 2:ne Dömer eller runda hwälf, af hwilka den öfwer Grafwen är den största. Han är öppen öfwanpå och gifwer lūs åt Kyrkan. Domen är intet rätt hwälf, utan hålles upp af stora Cedertankor från Berget Libanon. Förut gick man in i kyrkan igenom 3 dörrar, men Turkarne hafwa sluttit 2 igen, och

behålla nyfelen hos sig till den tredje. På wänstra handen af ingången är ett Torn mycket förfallit om 35 alnars höjd med 3 rader fönster; deruti hafwa tillförne warit 18 klokor; men Sultan Saladin har tagit dem bort, för den wanliga affky, som Turkarne hafwa för klokor. För Kyrkan är en stor plats, belagd med Marmor, på hwilken ingen Jude är lofligt att gå. Åtta slags åtskillige Sekter af Christna hafwa deras wiså rum i denna Kyrka, och förrätta der allt stadigt deras Gudstienst med Måsor och andra Kyrkofruk. De äro följande: 1) De Kommerste Catholske, hwilkas Munkar äro af Fransiskaner-Orden, och kallas Patri della Terra Sancta: dessa hafwa i besittning Christi Graf, Golgatha Berg, stället hwarest Christus blef fastspikad på korsét, rummet hwarest samma kors blef igenfunnit, Smörjestenen och Kapellet, hwarest Christus wiste sig efter uppståndelsen åt sin moder.

2) Grekerne hafwa sielfwa Koret uti Kyrkan, hwillets medelpunkt är infattad inom 32 st. stora Pelare, och wises der en liten Marmor-ring, som de hålla för en stor raritet, och förmena att det är medelpunkten af hela jordens. Denna satts är allmänt wedertagen hos alla Österländske Christne, som bestyrka densamma med Psalmistens utfago: Han har fullbordat återlösningswerkét på jordens medelpunkt.

3) Abyssinerne, hafwa deras Kapell, hwarest Pelaren af Improperc ligger, och derjeunte Isaacs Kapell.

4) Copterne eller de Egyptiske Christne besitta ett litet Kapell wid Grafwen.

5) Armenianerne hafwa St. Helenä Kapell och rummet, hwarest de delte Christi Kläder.

6) Nestorianernes och Jakobiternes Kapell är inset långt ifrån det stället, hwarest Christus wiste sig åt Magdalena, som en Trägårdsmästare.

7) Georgianerne hafwa på Golgatha Berg det stället, hwarest forset blef nedersatt, samt Christi fängelse.

8) Maroniterne hafwa samma ställe som de Katholiske, sedan de erkänt Påsken för Kyrkans hufwud.

De meste Pilegrimer komma till Jerusaleem wid Påstiden; och som der då förefalla många underliga och widsefpliga andaktsöfningar, så gjorde wi oss om de samma underrättade.

De Romerske Katholiske och Grekernes, äro de märkwärdigaste. De Katholiske anställa en stor Procession natten emellan Skärthorsdagen och Långfredagen, som begynnes kl. 7 om aftonen, och warar till kl. 2 eftermiddagen. De hålla 7 Predikningar på åtskilliga ställen och åtskilliga tungomål, nemligen: 2 Italienska, 2 Franska, 2 Spaniska och 1 Arabisk; hvilken senare är, i anseende till de Österländske Katholiker, som alla förstå det språket. Den, som hålles på Golgatha Berg, är besynnerlig. De hafwa en korsbild, så stor som ett barn, med alla lemmar tillsammansbundit wid kroppen, så att, när Presten, till exempel, under predikan tager spiken utur en arm, så faller armen neder af sig sjelf, som på en annan död kropp, och så fortfares det under Predikan med alla de sår, som vår Herre Christus har haft. Sedan detta barn är nedertagit af sitt kors, swepes det i ett linneflåde och bäres till smörjstenen, liksom de det smörja wille, hwarest det ändteligen föres till Grafwen, derest hålles den sista predikan, som är på Arabiska. De Grekiska hafwa ännu en underligare andaktsöfning: Lör

dagen före Påsk eller Påskastonen, flockan 2 eftermiddagen, går den Grefiska Biskopen af Jerusalem in i den heliga Grafwen, och stänger sig in helt allena. Greferne inbilla sig, att han, under den tiden han är inneslängd, upptager eld, som faller ned på honom ifrån himmelen, och betyga utanföre sin glädje igenom många underliga åthäfwor, löpandes en efter den andra omkring grafwen. Andteligen wisar sig Biskopen, som har en knippa påtända små waxlus, ständes och sträfwandes hwar och en att få af denna så kallade Himmelska elden, och ståtandes den för lycklig, som kan få aldrasförst derutaf. Sedan hålla de deras wanliga gudstjenst med ganska listan andakt. Detta är det förnämsta till att bese i staden, som angår vår dyraste Frälsares Pina och Död, samt warelse här på jorden. Hwad sielfwa Stadens nu warande tillstånd angår, så äro der 7 Stadsportar:

1) Särporten, nu kallad af de Christna, St: Stephanipporten, efter som han blef utanför Staden, icke långt ifrån denna porten, stenad.

2) Guldporten, så kallad af den förgyllning, som är omkring honom, men han är nu uppmurad af Turkarne för en spådom skull, som de hafwa, att de Christne skola taga in Staden genom denna porten, uppå en Fredags morgon; och på det de må wara så mycket säf-rare, så tillsluta de alltid på den dagen af weckan alla Stadsportarne. Igenom denna porten red Kristus in i Jerusalem på en åsna.

3) Herodis Port, så kallad, efter denna Konungen skall byggt honom.

4) Damascus Port, kallades i fornda dagar, Ephraims-Porten.

5) Hebrons-

5) Zebrons-Porten, som går till denna Stad, äf-
wänwäl till Zaffa och Bethlehem.

6) Siöns Port, efter man går derigenom till Si-
öns Berg.

7) Dyng-Porten, har fått detta namnet efter de
all örenlighet utur Staden igenom denna Porten bort-
föra.

Stadsmurarne äro gode, byggde af sten, 6 alnar
høga och 1 alm 12 tum tjocka. Kasället, som Wisaner-
ne hafwa byggdt, är efter gamla byggningskonsten. Si-
önsberget, som war fördom in i Staden, är nu mesta-
dels utom. Wi redo omkring Staden, utanföre, på
Äsnör, i en timmas tid, hwaraf wi sluta, att des om-
frets är ungefär en half Swenskt mil. Husen äro
byggde mycket tätt intill hwarannan, men de äro mest
förfallna, och utom dese äro gatorna mycket frofige och
utan ordning. Staden är temmeligen rif på folk, dels
af Mahometaner, dels af Christina och dels Judar, hvil-
ka senare komna gemenligen hit i deras ålderdom, på
det de må kunna bli begrafne i Josaphats Dal, hwar-
est de inbilla sig, att Domedagen skall hållas. Jerusa-
lem kallas Arab Beit al Mokdes, det hela huset, Guds
eller Guds Mobaret, Heligdom, helig och wälsignad
Stad, som Guds Scheriff, helig och förträffelig Stad och
ändteligen Illia eller Aelia, hwilket namn Kejsar Ha-
drianus först gaf honom efter sitt eget, sedan han hade
förstört den gamla Staden. Denna Stad har varit
många Regementshwälfningar och förändringar underka-
stad, samt haft många Herrar, efter de Östländskes
mening. Cyrus byggde honom upp ånyo, sedan han
war förstörd af Nebukadnesar; utur Persianernes händer

föll han i Grekernes, nemligen, Alexandri Magni och dess efterföljares, Konungarnes af Syrien. Romarena togo honom från Judarne, som hade bemästrat sig honom under de Cyriska krigen. De Grekiska Kejsarena i Constantinopel hafwa behållit honom till år 637, eller Hegirans 16:de år; sedan hafwa många förändringar tilldragit sig under Turkarne, Araberne och Egyptierne, samt det heliga Kriget, till dess Kejsaren Fredric Barbarosa tog honom igen af Turkarne, på de vilkor, att murarne skulle ej mera uppbyggas, att inge Mahomet's anhängare skulle kunna bo uti Staden; men att få lof till att komma och förrätta deras andaktsöfningar i Kobbat al Jakra, eller Jakobs sten, som bemålte Patriarksof på, och Ghume al Ağa, eller Salomos Tempel. Sedan föll han tillbaka i Mahometanernes händer, och hade de åtfylliga omsiften under Suttanerne af Damaffo, Bagdad och Egypten, tills Sulten Selim tog honom in 1516, ifrån hwilken tid intill denna dag, de Turkiske Kejsarena äga honom, men ej som Herrar utan som hans försvarare, hvarföre och Turkiska Kejsaren i sin titul, ibland de första namnen, kallar sig Skyddsherre öfwer det Heliga Jerusalem. Turkarne hålla denna Staden i stor wördnad, och står det befallt i Alforan, att hans efterföljare skulle hålla Staden i wördnad, och skulle, när de läste, wända deras ansigten åt Jerusalem.

Efter hans död wille största delen af hans anhängare begrafs wa honom der. Det Templet, som Omar lät bygga öfwer Patriarken Jacobs sten, hålles för det förnämsta, näst Mecca och Medina, utaf alla som Muselmännerna besöka; och när wallfarten till Mecca war förhindrad, förmedelst Karamaternes uppror, så gjorde

Turkarne i stället deras wallfarter till Jerusalem, som de kalla Daric al Fonal, vägen till Ephrates; denna Pilegrimsfärd warade ifrån 317 allt till 339 af Hegiran eller Mahomets flygt; och hafwa många Österländske skribenter beskriwit densamma så wäl, som staden Jerusalem. Att bese de märkwärdigheter, som finnas utom Staden, så förde oss vår ledsagare ut genom Stephaniporten, och stället hwarest denna förste Martyr blef stenad. Intet långt derifrån wises Jungfru Marie Graf, som är en fyrkantig byggning: under ses hennes samt Joachims och Annas grasställen. Turkarne hafwa för denna platsen så stor wördnad, som de Christna. Wi gingo öfwer en del af Josaphats Dal, och kommo till Gethsemane, Trägården, hwarest finnes ännu 8 stycken gamla Oshorän, som sadet oss vara öfrige, allt ifrån Christi tid; hwarföre de också äro fria ifrån alla utlagor, der likwäl för de andre måste erläggas en afgift åt Paschan, nemligen, hälften af all frukt de bära. I denna Trägården wises först Grottan, hwarest vår käre Frälsare swettades blod. 2) De rummen på hwilka Lärjungarne insomnade. 3) Orten, hwarest Christus blef tagen, och 4) stället, hwarest Petrus högg örat af Malchus. När man will gå uppå Oshoberget, ser man 1) Platsen hwarest Christus gret öfwer Jerusalem. 2) Hwarest Christus gjorde Bönen: Fader vår, ic. 3) Hwarest Lärjungarne sammanskrefwo Cron, och ändtligen 4) hwarest vår Frälsare höllt predikan om yttersta Domen. På öfwersta spetsen af detta Oshoberget har Kejsarinnan Helena byggt ett Kapell, på det stället, hwarifrån Christus for upp till Himla. Turkarne hafwa detta kapell i besittning; och måste hwar Christen, som will gå derin

betala något dertföre. Uti kapellet wises märke efter en fot i Hälleberget, som berättas wara efter Christi fot. Der hafwa varit twenne, men Turkarne hafwa tagit bort den andra, och bragt honom till det Tempel, som står på rummet af Salomos Kapell. Foten är ganska stor, och efter dess ställning har Christus wändt ansigtet åt norr, när han blef upptagen till himla. Wid detta Kapell är en liten kammar, kallad Petagias Grotta, som war ett ungt och rift Fruntimmer ifrån Antiochien, hwilken, sedan hon blef omwänd till Christina Låran af Biskopen i Diamiatta, kom med en Pilgrimsdrägt till detta stället, och lofde här obekant, hela dess lifstid; utan att någon förr än efter hennes död wiste att hon varit ett Fruntimmer. Wi gingo samma wägen neder af Berget tillbaka, och sedan wi hade lemnat trädgården, kommo wi till bäcken Sidron. Wi gingo öfwer bron på andra sidan om bäcken, och sågo märke efter Christi händer och fötter, då han föll på detta stället, enär Krigsknektarne togo honom och förde honom till Kaiphä hus. Några steg derifrån beser man Absalons graf, hwarest är en Pelare, och omkring honom en stor hög af stenar, som ökar sig dageligen, emedan hwar och en Jude eller Turk, som går förbi, till att betygga deras affky för denna olydiga Davids Son, kastar en sten på hans graf. Längre bort ses en präktig Graf, nemligen: Zacharia, som blef ihjällslagen emellan Templet och Altaret. Wi gingo derifrån den wägen, som går till Bethanien, och gingo förbi det stället, hwarest Judas hängde sig self, och hwar Christus förbannade Fifonträdet. Bethania är ganska uselt och ringa nu för tiden, och allt hwad som der är att se, består mest i öfwerleswor; der wistes oss de ställen, på hwilka Mariä, Marthä och Lazari hus hafwa stådt. Denna senares Graf är ännu wid magt hållen, och hafwa de byggt deröfwer 2:ne små Kapell. Wi gingo tillbaka den wägen, som Christus red på en Åsninna, till Jerusalem, hwilket sätt Swardianerne äns nu hwar Palmsondag eftergöra. Öfwerst upp ifrån desse Berg, sågo wi långt bort Sknen och bergen Awarantania benämnde, hwarest Christus blef frestad af diabulen, samt Jericho, Jordan och röda hafwet. Wi funde intet gå till desse orter, emedan utgifterne woro för dryga, som belöpa sig till några tusende Piaster, hwilken summa det sällskap af Pilgrimer måste betala, som göra

denna färd om Påsttiden, under Paschans beskydd, hwilken försvarar dem för Araberne, som ströfwa deromkring. Inwid Staden wisas gamla Romingarnes af Jerusalem Grafwar: de mesta af dem äro förstörde; men dock ses det nogsamnt, att de varit kostbare. Sedan wi besedt denna sidan af Staden, bestöto wi att gå till Bethlehem, som är ungefärtigen 2 och en half Sw. mil ifrån Jerusalem. Wi gingo derföre ut genom Hebronsporten, och på wenstra handen fötide wi Sions Berg, och sågo förödelserna af Davids Palats, samt brunnen hwarest Bathseba badade sig när David såg henne. Dessutom ses der en förfallen wattuledning, som förde watten till Salomos Tempel. Wi gingo uppå Berget och funno en ganfka stenig och klet wäg. De wiste of en gammal byggnad, som säges vara Simcons hus, och nära derwid är en brunn, som kallas Sernebrunnen, emedan de wise Män ifrån Esterlandet funno härwid först igen stiernan, som gick fram för dem till stället, hwarest vår Frälsare blef född. På högra handen ser man leuningar af en gammal kyrka, som skall hafwa varit byggd på det stället, hwarest Engelen tog Habaucuf wid hufwudet och bragte honom till Babylon. En half mil längre fram är ett Grekiskt kloster, starkt byggdt som en fästning, till att försvara sig emot Araberne, och tillegnad åt Propheten Elias. Der bredewid i berget är uthuggen en mans kropp, och säga de, att Propheten war man att sofwa här. Wi kommo härifrån till Jacobs boning, och intet långt derifrån ses Rachels Graf. En half mil ifrån Bethlehem är Davids Brunn, af hwilket watten han önskade att dricka; och när de tillförde honom deraf, wille han intet smaka det, emedan de wägar deras lif derföre. Bethlehem är en liten By, och är ingen ting märkwärdigt att se deruti, förutan den så kallade St Helenä kyrka, byggd på det stället, hwarest vår Herre Kristus blef född. Kyrkan är dyrbar, beklädd med marmor, och står på 36 sköna pelare af samma sten. Stället, hwarest Kristus blef född, är under jorden i en Grotta, som nu är beklädd med marmor, 6 alnar bred, 20 alnar lång och 7 och en half aln hög. Altaret är österåt, som föreställer Christi Födelse. Under Altaret wisses en stierne, sammansatt af många olika arter marmor, till äminnelse att Kristus blef född på det stället. Här är ännu ett annat Altare, som skall

vara byggdt, hwarest de wise Män kommo att tillbedja
 Christum. Denna plats hålles i stor wördnad, så wäl
 hos de Christna, som Turkarne. De oskyldige Barns ka-
 PELL är bredewid, och säges, att de Barn, som Herodes
 lät mörda när han förföljde Christum, äro på det stäl-
 let begrafne. Eusebii och Hieronymi Grafwar wisas här
 också; men deras kroppar skola vara bortförde till Rom,
 och lagde i den kyrkan som kallas St. Maria Maggiore.
 I en annan Grotta ser man Paulä med dess söns Eu-
 stachii Grafwar. Detta Fruntimmer war ifrån Rom,
 af Gracillii och Cornelli slägte, och wisas wid kyrkan
 lemningar af 4 kloster, som hon låtit bygga. I denna
 kyrkan föränta de Latinske, Grekiske och Armenianske
 Munkar deras Gudstjenst. Inwånarne i denna orten
 äro mestedels Greker och Armenianer, som föda sig der-
 af, att de sälja radband till pilegrimerna, och att göra
 ett märke på deras armar, till ett tecken att de besökt
 det Heliga Landet, som kallas gemenligen Jerusalem
 märke. Sedan wi hade ätit middagsmåltid med de La-
 tinske Munkar, gingo wi ut öster om staden till det stäl-
 let, hwarest engelen uppenbarade sig för Herdarne, samt
 till den Byn, hwarest samma Herdar hade deras hus.
 Närmare till Bethlehem är ett förfallet kapell, byggdt
 på det ställe, hwarest Josef sät befällning af Gud, att
 fly till Egypten. Andra dagen om morgonen gingo wi
 till Johannes Döparens öken. Wi kommo först till en
 By, Bezel benämd, bebodd endast af Christna, och be-
 rättas det, att ingen Turk kan lefwa deruti. Längre
 bort wistes stället, hwarest Apostelen Philippus döpt
 Drottningen Candaces Kamererare, och straxt der brede-
 wid ser man Elisabeths hus, som nu kallas St. Jo-
 hannes, emedan han wart födder deruti. På detta
 ställe är nu för tiden byggd en liten kyrka. Intet långt
 derifrån är Johannes öken, och rinner en Källa ifrån
 berget utföre. Längre utföre ser man ännu det slags
 träd, Charonby kalladt, hwarutaf Johannes åt, och som
 Charonby på Grekiska betydter äfwenwäl en Gräshoppa;
 så hafwa de, som öfwersatt Nya Testamentet, hwilka
 aldrig hört af en sådan frukt, inbillat sig att Johannes
 Döparen ätit Gräshoppor i öken. sedan wi allt detta
 noggsamt besedt, redo wi tillbaka till Jerusalem igen.
 Detta är således en kort beskrisning af det märkwärdis-
 gasse som är att bese i Jerusalem och Landet deromkring.

Der äro ännu många andra ställen, som wi höllo af intet stort wärde, emedan det består mestebels i widspelpelse, fastän de Katholske och Levantiske Christne äro öfwerlygde om deras sannfärdighet, hwartill deras Prestier och Munkar ej underlåta att styrka dem, emedan de derutaf hafwa så mycket större winst och förmån. Churru man har orsak beklaga att denna Stad och Land skall wara uti Christenherens fienders händer, hwilka drifwa der mera widspelpelse och Apespel, än som de förätta en rätt andakt; så är dock ej utan, att icke en Christiens sinne warder rördt, och många goda tankar uppväckte i des hjerta, när han ser alla de ställen, som wår käre Frälsare behedrat med des närwarelse, på hwilka han gjort så mycket godt, och på hwilka han fullbordat det dyra återlösningsverket, förmedelst sitt Eget Lifz uppoffrande på korsens träd. Wi uppehöllo oss åtta dagar i Jerusalem, så syfvelsatte, att alltid se och iakttaga något märkwärdigt, som wåre Wårdar woro sorgfällige att omwända oss, hwilket dock ej tog dem lag; i thy wi lemnade dem den 3 Augusti om aftenen, tagandes samma väg tilbaka till Jassa, som wi woro komne, och anlände derpå om morgonen utan någon mödt olycka eller händelse på wägen. Wi funno i Jassa ett Engelskt skepp, Halifar benämndt, det Levantiske Kompagniet tillhörigt, som war segelfärdigt, på hwilket wi gingo om bord för Damietta i Cypren den 5 Augusti 1733.

A p p e n d i p.

Palästina kallas af Muselmännerna Falastin eller Fela-
 lastini. De kalla det också som wi Terra Sancta, och säga, att dese 2:ne Hufvudstäder äro Elia och Awia, Jerusalem och Jerico. De hafwa många historier om detta Lands fordna inwånare, som skola wart Zettar, af hwilka Augi Og (Enaks Son) skall warit den förste. Hans ursprung war af Abds slägte, derföre kallades också dese Zettar Abditer eller Abdian. I Koran (Turkarnas Bibel), finnas många mörka historier om Israels Barnas ingång i detta land. Falasti Philisier kallas detta Lands fordna inwånare som Araberne säga, att de blifwit twenne gånger utförda till Afrika, nemligen först af Josua, sedan af David, efter Josua död: twis-

welkutan hafwa de welat förstå med dese 2:ne utflyttningar, Cananeernes och Philisteernes.

Ahmed al Fassi, en gammal Arabist Auktor, säger, att alla gamla Konungar i Palästina hade den titel eller tillnamnet af Glolunt, Gloliat, likasom alla de Egyptiske Konungar kallades Pharaon och de Persiska Afoserrat Khoeses (Cyrus). Samaria kallas af Araberne Mobsols och af Europeerne i dag, Nuplosia. Samaritanerne söndrade sig ifrån Judarne efter Simsons böd; äro ännu i dag, som de alltid varit, gänfska grofwa i deras Lära, så att de werkeligen tro Gud hafwa kröpp, hwarföre selske Turkarne förebrå dem, och hafwa en wedersiggelse för dem. Af gamla Testamentet erkänna de allenast 5 Mosis Böcker; det öfriga wela de intet weta utaf. Största delen utaf dem blefwo utrotade under Kejsaren Justinianus, för det de gjorde öfwerwäld på de Christna i Palästina, hwilka de höggö i sicket, och förstörde deras Kyrkor; men der är ännu nog af detta ogräset öfrigt; och består hela Samaria Nuplosia, nu för tiden af inga andra inwånare än Samaritanska Judar.

Dese anmärkningar hafwa wi med åtskillige flere dragit utur den så kallade Reuerendisssimi eller Pater Gardians Samlingar, som han sjelf gjort under den tiden han varit här, och kan med rätta sägas bestå ett af de bästa samlingsförråd i werlden för de Östländska. Pera i Constantinopel den 22 Februarii 1736.

Carl S. v. Höpken.

Eduard Carlsson.

3 Boktryckeriböden uti Uddewalla, belägen på Norra Långgatan derstädes, säljes, inbundna i goda och förswarlige band:

Psalm- och Evangeliböcker, såsom så kallade Fästmöböcker, andra i wackra band inbundna, med Foderal, dubbla och enkla i wanliga skinnband; Catecheser och A. B. C. böcker, till modererade priser.
